

TAYVAN KRİZİ EKSENİNDE ASYA PASİFİK COĞRAFYASI VE KÜRESEL SİSTEMİN GELECEĞİ

DİREN DOĞAN

SETA | PERSPEKTİF

AĞUSTOS 2022 · SAYI 344

- Tayvan krizi nasıl doğdu ve bugün hangi aşamaya gelindi?
- ABD'nin Çin'e karşı Tayvan'ı silahlandırması ve ittifaklar kurmasındaki amaçları nelerdir?
  - Pelosi'nin ziyareti ve Tayvan krizinin geleceği meselesinde neler söylenebilir?

GİRİŞ

21. yüzyılın ilk çeyreği aşına olunan coğrafyaların ötesinde yükselişe geçen aktörlerin uluslararası sisteme yönelik stratejilerinin yanında bu bölgelerdeki aktörler arasında meydana gelen krizlerle de dikkatleri çekmektedir. Bu krizlerden biri olan ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan ziyaretiyle uluslararası toplumun dikkatini çeken "Tayvan krizi" büyük güç mücadelesi denilen ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki mücadelenin yansımasını da göz önüne sermektedir.

Birbirinden farklı amaçlara sahip üç uluslararası aktörü bir adada buluşturan Tayvan krizi, Çin açısından kırmızı çizgi olarak kabul edilen ve müdahale edilmesinin iç işlerine karışmak şeklinde tanımlandığı bir meseledir. Tayvan Adası'nın ana karaya bağlanması ve "tek devlet iki sistem" prensibi üzerinden Tayvan Boğazı'nın iki yakasındaki Han soyuna ait toplumların birleşmesini amaçlayan Çin stratejisi, Tayvan'daki bağımsızlık yanlısı görüşleri beyan eden politikacıları ve çeşitli halk kitlelerini ayrılıkçılar olarak tanımlayarak

"ulusal gençleşme"nin sağlanabilmesi için Tayvan'ın ana karaya bağlanmasını şart koşmaktadır. Nitekim bu amaç aynı zamanda Çin Devlet Başkanı Şi Jinping için de kişisel bir davaya dönüşmüştür. 2023'te görev süresi sona erecek olan Şi için Tayvan'ın birleşmesi kendini kanıtlaması ve yeniden seçilmesinin anahtarı anlamına gelmektedir. Bu sebeple Pekin yönetiminin sahip olduğu motivasyonla keskin ve tehditkar ikazlarda bulunmaktan çekinmediği görülmektedir.

Tayvan için ise bağımsızlık hem demokratik bir mücadelenin dünyaya anlatılması hem de Tayvanlı kimliği üzerinden yeni bir ulusun inşa edilmesi açısından önemli bir mücadeledir. Tayvan toplumunun büyük bir kısmı için otokratik, baskıcı ve uluslararası sistemi kendisi için dönüştürmeyi amaçlayan bir Pekin yönetiminin aslında Çin medeniyetinin esas temsilcisi olmamakla birlikte bunun hem ana karadaki soydaşlara anlatılması hem de uluslararası toplumla paylaşılması önemli bir mücadeledir. Ayrıca bu mücadelenin iktidardaki Demokratik İlerleme Partisi ve Başkan Tsai Ing-wen'in liderliğinde yürütülmesi önemli bir nüans-

DİREN DOĞAN

Lisans derecesini 2016'da Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'ndan "Bölgesel İhtilaflar Bakımından Güney Çin Denizi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Bölge Politikaları" başlıklı tez çalışmasıyla mezun olmuştur. Doktora eğitimi esnasında Tayvan Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen "MOFA Taiwan Fellowship"i kazanarak 2021'de Tayvan'da araştırmalar yapmak üzere National Chengchi Üniversitesi'nin Tayvan Güvenlik Araştırmaları Merkezi'nde (TCSS) misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Aynı yıl *Uluslararası İlişkilerde Kaynayan Sular: Güney Çin Denizi* başlıklı kitabını yayımlamıştır. 2020 itibarıyla Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Doğan aynı zamanda NATO-AB ortaklığında kurulan Finlandiya merkezli Hibrit Tehditlerle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nin (Hybrid-CoE) uzman havuzunun bir üyesidir. Çalışma alanları Asya Pasifik bölgesindeki güvenlik kompleksleri, Güney Çin Denizi ihtilafı, gri bölge stratejileri ve hibrit tehditlerdir.

tır. Çünkü bağımsızlık dürtüsü Tayvan içinde eski ve yeni jenerasyonlar arasında da bir bölünme ortaya çıkarmaktadır. Bu bölünme daha önce iktidarda olan Kuomintang partisinin Çin ile nispeten uzlaşmacı politikalarıyla birleştiğinde, Tayvan meselesinde sürecin iktidardaki partinin tavrı ekseninde değişeceğini öngören ve yükselen tansiyonları mevcut iktidar partisinin savaş isteği olarak tanımlayan belirli bir kesim bulunmaktadır. Ancak bu kesimin karşısında daha büyük bir oranda bağımsızlık yanlısı olan, sayıları özellikle Hong Kong'daki gelişmelerle daha fazla artan ve dünya sahnesinde artık Tayvan ismiyle otonom bir ülke olarak yer almak isteyen geniş bir kesim mevcuttur.

ABD'nin konumu ise yükselen Çin karşısında bir taraftan Asya Pasifik'te kurmakta olduğu çevreleme stratejisine yüzen uçak gemisini andıran jeostratejik özelliğiyle Tayvan'ı dahil etmek diğer taraftan uluslararası düzenin temel taşlarından olan demokrasi kavramının Çin'e karşı bayrak taşıyıcılığını yapan Tayvan'ı destekleyerek hem bu düzenin devamlılığını sağlamak hem de iç politikasında destek kazanmaktır. Elbette sürecin bu noktaya gelmesinde son yıllarda AB'nin Tayvan'a yönelik attığı adımlar, Avrupa Parlamentosu'nun Tayvan ziyaretleri, Litvanya'nın Tayvan Temsilciliğini açması, yakın zamanda suikasta kurban giden Şinzo Abe'nin Japonya'nın Tayvan'ı desteklemesi yönündeki açıklamaları ve Tayvan Savunma Bakanlığının 2022'de yayımladığı Beyaz Kitap'ta Tayvan'ın demokratik değerlerine karşı Çin'in baskılarının not edilmesi gibi gelişmeler süreç içerisinde Tayvan krizini etkileyen farklı aktörlerin attıkları adımlardır.

TAYVAN KRİZİNİN DOĞUŞU

Bu krizin aslında uzun süredir mevcut bulunduğu, son yıllarda ise ülkelerin değişen stratejileri çerçevesinde yükselişe geçtiğini belirtmek isabetli bir yorumdur. 1949'daki iç savaşı Mao liderliğindeki komünist tarafın kazanmasının ardından milliyetçi Çin tarafını temsil eden Çan Kay Şek ve diğer yönetici kesim ABD'nin 7. Filosu vasıtasıyla Formosa Adası'na gitmiş ve burada Çin Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Çan Kay Şek sürecin ardından bu adada 1949'dan 1987'ye kadar süren bir

sıkıyönetim ilan etmiştir. Bu gelişmeler kendisini Çin kültürü, tarihi ve tüm diğer miraslarının sahibi gören iki farklı yönetimi ortaya çıkarmıştır: ana karadaki Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan'daki Çin Cumhuriyeti. Dönem içerisinde Çin Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde temsil yetisine sahip olan koltukta oturmuştur. Tayvan'ın dönemin konjonktürel gelişmelerinin paralelinde uluslararası toplum tarafından kabulü oldukça rahat olmuştur. Bu dönemde komünizmin karşısında bulunan her şeyin ortak bir amacın neferi kabul edilmesi ve Birleşmiş Milletler'de (BM) ABD'nin ciddi bir ağırlığının bulunması da sürecin kolay işlemesine imkan tanımıştır. Bu kapsamda 1949 sonrasındaki süreçte Hindistan ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), Pekin yönetiminin BM'de Çin toplumunu temsil eden esas devlet olduğuna yönelik iddiaları BM gündemine taşımak istemiş ancak bu talepler BM'deki genel çoğunluk tarafından yapılan oylamalarla reddedilmiştir.

1960'ların sonundan itibaren ve özellikle SSCB-Çin sınır çatışmasının ardından ibrenin Çin lehine döndüğünü görülmektedir. Bu dönemde SSCB'nin Brejnev Doktrini, Çin'in SSCB'ye bakış açısını sorgularken ABD Başkanı Richard Nixon'un Çin açılımı ve paralelinde ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in Çin ziyareti gibi ping pong diplomasisi ise ABD-Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki mesafeyi daraltmıştır. Nitekim 1971 yılı Çin için dönüm noktası olmuş ve BM Genel Kurulunda Tayvan BM üyeliğinden ihraç edilirken yerine Çin Halk Cumhuriyeti gelmiştir. Bu karar alınırken Çin Halk Cumhuriyeti'nin savunduğu husus ana kara olarak Çin halkının büyük kısmının Çin Halk Cumhuriyeti tarafından temsil edildiği argümanı olmuştur.

ABD cephesinde ilerleyen süreçte çift yönlü stratejinin işlediği görülmektedir. Örneğin 1954'te Tayvan ile imzalanan güvenlik anlaşması Çin ile geliştirilen iyi ilişkilere rağmen iptal edilmemiş ve düzenli aralıklarla tatbikatlar devam ettirilmiştir. Diğer taraftan 1979'da ABD-Çin diplomatik ilişkileri resmen başlatılırken Çin'in en hassas noktalarından biri kırmızı çizgi olarak dile getirdiği Tayvan olmuştur. Çin bir taraftan tek devlet iki sistem politikasını uygulayarak uluslararası

düzlemde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Çin toplumunun yegane yöneticisi olarak kabul görmesini sağlamış diğer taraftan da ABD'yi bu hususta sürekli sıkıştırmıştır. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri başlatan 15 Aralık 1978'deki bildiriyle ABD, Çin'in "tek Çin" politikasını tanıdığını alenen beyan etmiş ancak bu bildirinün üstünden bir yıl geçmeden "Tayvan ile İlişkiler Yasası" nı imzalanmış ve böylece Tayvan'a silah satışına devam ederken bölgedeki nabzı tutan taraf olmayı da sürdürmüştür. 1982'ye gelindiğinde ana kara ile sürdürülen ilişkilere rağmen ABD "altı güvence" olarak belirttiği Tayvan politikasının ana hatlarını vurgulayan altı maddeyi açıklamıştır. Bu maddelerin arasında ABD'nin Çin ve Tayvan arasında ara buluculuk çabasına girmeyeceği ve Tayvan'ı Çin'e bağlanma konusunda baskılamayacağı maddeleri önemli nüanslardır. 1982'de imzalanan anlaşmanın ardından Macau ve Hong Kong'un tek devlet iki sistem politikası çerçevesinde Pekin yönetimini resmen kabul etme süreci yaşanmıştır. Özellikle Tiananmen Meydanı olayları esnasında ciddi bir kırılma yaşayan ABD-Çin ilişkileri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin uluslararası sistemde dikkat çeken bir aktör olarak sivrilmeye başlamasıyla birlikte gerilirken Washington yönetiminin Tayvan politikası ise NATO ve AB gibi diğer aktörleri de etkileyecek bir tarzda daha görünür bir hal almaya başlamıştır.

TAYVAN KRİZİNİN BUGÜNÜ

Günümüzde Çin ve Tayvan yönetimleri arasındaki krizin kırmızı çizgileri çok açık ve nettir. Çin için Tayvan "hayati çıkar" olarak belirtilen ve taviz verilmesi teklif dahi edilemeyecek bir konuyken Tayvan ise ana kara ile aynı kökenden gelmiş olsa da tamamen farklı fikirlere sahip, demokratik değerleri önceleyen ve ciddi anlamda ulus inşa sürecine girmiş bir toplum olarak kendini tanımlamaktadır. Üstelik her ne kadar "Çin-Tayvan krizi" olarak belirtile de ABD'nin ciddi bir katalizör rol üstlendiği su götürmez bir gerçektir. Zira 1954'teki anlaşmadan itibaren ABD'nin Tayvan'a desteğinin geri çekilmediği görülmektedir. Pekin ile artan diplomatik ilişkiler döneminde dahi Washington'ın perde arkasında bir Tayvan gündemi mevcudiyetini korumuştur.

ABD'nin özellikle Asya Pasifik bölgesindeki ülkeleri Çin'in ekonomik gücüne ve geleneksel haraç diplomasisi uygulamalarına karşı askeri açıdan desteklemesi de dikkat çekmektedir. Tayvan, Çin için taviz verilemeyecek bir bölge iken ABD için de Çin'in yükselişini sınırlandırmanın en önemli unsurlarından biridir. Bu doğrultuda bu kriz ABD-Çin rekabetinde en sıcak gelişmelerin merkezini oluşturmaktadır.

Son zamanlarda Tayvan'ın uluslararası toplum nezdinde oldukça popülerleşmeye başladığı gözlemlenmektedir. Tayvan'ın Dünya Sağlık Örgütü'nün genel toplantısına katılması için oluşturulan "Taiwan Can Help" kampanyası ve BM'nin kapılarını Tayvan'a açması amacıyla oluşturulan "Give Taiwan a Voice" kampanyasının yanı sıra bu tür kampanyalara ABD'li senatörler ve Batılı karar vericilerden ciddi destek verildiği de görülmektedir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nun Tayvan ziyaretinin yanı sıra Çekya, Slovakya ve Litvanya ticari heyetlerinin dokuz günlük Tayvan ziyaretleri 1970'lerde yaşanan Çin Halk Cumhuriyeti uyanışının benzerinin bu defa Tayvan cephesinde gerçekleşmekte olduğunu hissettirmektedir. Batı tarafından atılan bu tür adımlar ticaretinin büyük kısmını Çin Halk Cumhuriyeti ile yapan bu ülkeler için yaptırım risklerini de barındırmaktadır. Bu noktadaki en net örnek Taipei Kültürel ve Ekonomik Misyonu yerine direkt Tayvan Temsilciliği adıyla Vilnius'ta diplomatik temsilcilik açan Litvanya'nın kararı karşısında Çin tarafından uygulanan ağır ekonomik yaptırımlardır.

ABD'NİN ASYA PASİFİK STRATEJİSİ

Belirtildiği üzere ABD'nin bölgede silahlandığı tek ülke Tayvan değildir. Hatta bölge ülkelerinin ekonomik açıdan Çin'den ve savunma açısından da ABD'den beslendiği belirtilebilir. Örneğin Filipinler'in ABD ile 1951 tarihli savunma anlaşması mevcuttur. Filipinler Başkanı Rodrigo Duterte döneminde ikili ilişkilerde iniş çıkışlar yaşansa da ABD askeri açıdan sürekli bu ülkeyi desteklemiştir. Diğer taraftan Çin Halk Cumhuriyeti ise Filipinler'in en yoğun ticari ilişkiye bulunduğu ülkeler arasında ilk üçte yer almaktadır.

Bölgedeki diğer ülkelerin stratejileri de bu minvalde ilerlemektedir. Tayvan'ın bu genelleme içinde sınırlan yönü ise Çin tarafından kendi toprağı olarak kabul edilmesidir. Çin'in tarihi ile ilgili klasik bir genelleme bulunmaktadır: Çin tarihin hiçbir döneminde emperyalist bir eğilim içerisinde olmamış ve kendi sınırlarına bir müdahale olmadıkça savaşı bir duruş sergilememiştir; yani bir bakıma kendi egemenlik alanı olarak kabul ettiği sınırların ötesini istememiştir. Diğer taraftan Çin'in egemenlik alanı olarak gördüğü sınırların içerisinde Güney Çin Denizi'nin tamamına yakın bir bölümü ve Tayvan yer almaktadır.

ABD'nin perspektifinden meseleye bakıldığında ise ekonomik ve askeri olmak üzere iç içe geçmiş iki farklı tabloyla karşılaşmaktadır. İlk olarak yükselen Çin'in bir şekilde dengelenmesi gerekmektedir. Çin'in en büyük kozu ticari kapasitesidir; ticaretini en fazla deniz yoluyla gerçekleştirmekte ve bu potansiyelini diğer ülkelere karşı sopa olarak kullanmaktan imtina etmediği görülmektedir. Ek olarak Çin'in Kuşak-Yol Girişimi ile AB ülkeleri dahil her coğrafyaya uzanabildiği ve gerek uzun süreli kiralamalar yoluyla gerekse borcunu ödemeyen devletlerden zaruri tahsilat yoluna giderek ciddi ve oldukça stratejik bir atak sürecinde olduğu unutulmamalıdır.

İkinci olarak Çin'deki ekonomik verilerinin yükselişi askeri modernizasyon hamlesini de beraberinde getirmiştir. PLAN ve deniz devriyeleri bölgede ciddi kontrol alanına sahiptir; paralel biçimde hava unsurları da özellikle tersine mühendislikle birlikte son yıllarda olağanüstü hızla gelişmiştir. Netice olarak küresel olmasa da bölgesel dengeleme sürecindeki maksın gitgide açılması ABD'ye harekete geçme dürtüsü kazandırmıştır. Bu noktada Washington yönetiminin klasik stratejisini uygulamaya başladığı görülmektedir: çevreleme.

Gerek önceki yıllarda gerçekleştirilen savunma alanındaki ikili iş birliği antlaşmaları gerekse QUAD ve AUKUS Çin'in çevrelenmesiyle alakalı durumlardır. Bölgedeki ülkelerin oluşturulan güvenlik şemsiyesine dahil edilmesi özelinde ABD'nin koordinasyonunda atılan bu tür adımlar Çin tarafından hem

kışkırtma olarak nitelendirilmiş hem de bölgenin istikrarını bozan girişimler olarak görülmüştür. ABD tarafından gerçekleştirilen bu tür girişimler esnasında Çin tarafından gösterilen en sert reflexler ise Tayvan söz konusu olduğunda sergilenmektedir.

TAYVAN KRİZİNİN GELECEĞİ

Nancy Pelosi'nin ABD Temsilciler Meclisi başkanı sıfatıyla gerçekleştirdiği Tayvan ziyareti son yirmi beş yıl içinde bu ülkeye yapılan ilk büyük ziyarettir. Şüphesiz ki bu ziyaret aniden gerçekleştirilen bir Tayvan açılımının sonucu değildir. Zira gerek ABD gerekse AB kapsamında son iki yılda oluşturulan Tayvan farklılaşması önceki yıllara göre çok daha hızlı ve coşkulu olmuştur. Aslında Pelosi'nin ziyareti ivmelenen bu Tayvan sempatisinin getirdiği son gelişmelerden biridir. Bu noktada Pelosi'nin ziyaretini farklılaştıran durum ise Çin'in verdiği tepki olmuştur. Pekin yönetimi örneğin daha önceki süreçte Avrupa Parlamentosu delegasyonunun Tayvan ziyaretine söylem bazında tepki verirken askeri neticeleri olacağını vurgulayan tehditlere ise başvurmamıştır. Diğer taraftan Pelosi'nin ziyaretine Çin halkı tarafından gösterilen hassasiyet de önemli bir husustur. Aynı zamanda Tayvan Boğazı'nın iki yakasında konuşlanan her iki aktörün askeri tatbikatlar kapsamında hareketlilik içinde olması da kamuoyunda sürecin tehlikeleri açısından hassasiyetin artmasına sebep olmuştur. Tayvan'ın Pelosi'nin ziyaretinin hemen öncesinde gerçekleştirdiği beş günlük Han Kuang askeri tatbikatı bütün kuvvetlerin gövde gösterisine dönüşürken Çin Halk Cumhuriyeti'nin Pelosi'nin ziyareti öncesinde gerçekleştirdiği tatbikatlar, ziyaret sonrasında Tayvan'a yönelik Güney Çin Denizi'nde uyguladığı abluka tatbikatları ve bu ziyaretin Çin Halk Kurtuluş Ordusunun (PLA) 95. yıl dönümüne denk gelmesi nedeniyle gerçekleştirilen faaliyetlerin geneli yüksek düzeyli askeri gösterişe ve dolayısıyla krizin tehlike boyutlarının görsel olarak daha hızlı algılanarak kamuoyu reflexsinin artmasına ortam sağlamıştır.

Elbette tansiyonun yükselişe geçtiği noktaya gelene kadar yaşanan gelişmeler satır aralarında önemli ayrıntıları barındırmaktadır. İlk olarak Nancy Pelosi'nin

Tayvan'ı ziyaret edeceğinin gündemi meşgul etmesi ile Çin'in verdiği tepki arasındaki refleks süresi oldukça kısadır. Aynı zamanda ABD'nin Pelosi'nin Tayvan ziyaretine ilk başta olumlu bakmadığını ve bunun paralelinde Pelosi'nin de ziyaret durakları arasında Tayvan'ın ismini zikretmediğini belirtmek önemlidir. Pelosi'nin ziyaret durakları arasında Tayvan'ın olmadığını ima etmesinin ardından oluşan kamuoyu son yıllarda ortaya çıkan ABD liderliğindeki dünyanın sonunun geldiği söylemleriyle birleştiğinde sürecin Pelosi özelinden ABD'nin geneline yayılmasına ortam sağladığı görülmüştür. Neticede canlı olarak binlerce kişinin takip ettiği uçağın Tayvan'a sorunsuz inişi ve Pelosi tarafından sosyal medyada ifade edilen demokratik yönetim, açık ve özgür Hint-Pasifik vurgularıyla birlikte ABD'nin ve Tayvan'ın psikolojik olarak güçlülük hissine kapıldığı görülmektedir. Ardından gerçekleştirilen ziyaretler ve bu ziyaretler esnasında kullanılan söylemler bu rüzgarı devam ettirmiştir. Boğazın diğer tarafında ise ateşli eleştiriler milliyetçilik dürtüsünü arttırmış ve Çin toplumunda bir intikam duygusunu perçinlemiştir. Benzer tepkiler Çin Komünist Partisi içerisindeki politikacılar tarafından da dile getirilmiştir. Nitekim Çin Halk Kurtuluş Ordusu ve Doğu Cephe Komutanlığının Tayvan üzerinde başlatılan yeni tatbikatlar için gerekli adımları attığı da dikkat çekmektedir.

SONUÇ

İlerleyen süreçte Pelosi krizinin oluşturduğu etkilerin nihai bir psikolojik zaferi yansıtmadığını belirtmek gerekir. Çin kamuoyundaki eleştiriler ve yükselen milliyetçi dürtü düşünüldüğünde Tayvan için stresli bir dönemin kapısının aralandığı görülmektedir. Washington yönetiminin bu tür bir gerilimi göze almasının ara seçimler gibi iç politik kaygıları içermesinin yanı sıra Asya Pasifik'te Çin çekincesi taşıyan ancak ABD'nin güvenlik şemsiyesi altına girmekte gerekli motivasyonu bulamayan bölge ülkelerinin ABD merkezli oluşumlarla daha yakın ilişkiye çekilmesini amaçladığı da söylenebilir. Uluslararası toplum olarak küreselleşmenin etkileri düşünüldüğünde ise emtia fiyatlarındaki küçük bir değişimden bile etkilenen küresel ekonomi, dünyanın çarklarını döndüren yarı iletken kriziyle halihazırda boğuşurken Asya'da meydana gelen gerilimlerden de yine topluca etkilenecektir. Bu noktada küresel sistemin farklı bölgelerinde meydana gelen gerilimler ile Tayvan krizi benzeri sürece iki güçlü aktörün dahil olduğu gerilimleri birbirinden ayırmak önemlidir. Olası bir üçüncü dünya savaşının Asya Pasifik'te çıkacağını öngören pek çok uzmanın analizlerinin yanı sıra bölgenin artan etkileşimiyle birlikte ilerleyen süreçte yalnızca Tayvan'da değil Doğu ve Güney Çin denizlerinde de benzer gerilimlerin yaşanması muhtemeldir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)